

1. מה הפירוש? ומדוע לא נאמר 'וירא ה' אל אברהם'?
2. מדוע כה חשוב להזכיר את המקום?
3. לאיזו מטרה ישב אברהם בפתח האהל?
4. מה המשמעות של 'כחוס היום'?
5. מדוע היה צורך בשלשה אנשים? ומה קשה בבאור רש"י כאן?
6. מהו כפל הלשון בפסוק - 'וירא' וכן 'וירא וירץ'?

וירא

1. מה הפירוש? ומדוע לא נאמר 'וירא ה' אל אברהם'?

כתב רש"י: "לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא: יום שלישי למילתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלומי".

מבאר השפתי חכמים: "ואם תאמר מנא ליה לרש"י. ויש לומר דרש"י דיק מדכתיב 'וירא אליו ה' ולא כתיב 'וירא ה' אל אברהם' בהדיא. אלא ודאי לכך לא נאמר אל אברהם דקאי אפרשת מילה דלעיל והתם כתיב בהדיא אל אברהם. ואם בן למה נראה אליו? ואין לומר שצוה לו המילה דהא כבר צוה לו וכבר מל את עצמו ובני ביתו, אלא ודאי לבקר את החולה. עוד יש לומר דרש"י דיק דלא מפרש אחר כך הפסוק למה נראה אליו אם בן מסתמא ודאי לבקר את החולה".

הַרְמַב"ן מְפָרֵשׁ: "לְשׁוֹן רִש"י, לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, אָמַר רַבִּי חֲמַא בַר חַנִּינָא יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הָיָה וּבָא הַקֶּב"ה וְשָׂאֵל בּוֹ. וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים, הַמְלַאכִים שְׂבָאוּ אֵלָיו בְּדַמוֹת אַנְשִׁים ... וּבִסְפָר מוֹרָה הַנְּבוּכִים (ב, מב) נֶאֱמַר כִּי הִפְרָשָׁה כָּלֵל וּפְרָט. אָמַר הַפְּתוּב תַּחֲלָה כִּי נִרְאָה אֵלָיו הַשֵּׁם בְּמִרְאוֹת הַנְּבוּאָה, וְאִיךָ הָיָה הַמִּרְאָה הַזֶּה, כִּי נִשָּׂא עֵינָיו בְּמִרְאָה וְהִנֵּה ג' אַנְשִׁים נֹצְצִים עָלָיו".

הַאִוֵּר הַחַיִּים הַקְּדוֹשׁ עוֹנָה לְשִׂאָלָה בְּהַסְבֵּר לְמַבְנֵה הַשׁוֹנָה שֶׁל הַפְּסוּק: "יֵשׁ לְדַעַת לְמָה שָׁנָה ה' לְהַקְדִּים הַרוּאָה קֹדֶם הַנִּרְאָה שֶׁהַתְּחִיל לְדַבֵּר בּוֹ. שֶׁהָיָה לוֹ לומר וַיֵּרָא ה' אֵלָיו. וְכִמוֹ כֵּן מְצִינוּ שְׂדֵבֵר בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הַקְּדוּמוֹת (בְּרַאשִׁית יב, ז) וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וְגו' לְזִרְעָה וְגו' (בְּרַאשִׁית יג, א), וַיֵּרָא ה' אֶל וְגו' אֲנִי קָל שֶׁ-דִּי. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת מַה נֶאֱמַר לְאַבְרָהָם בְּנְבוּאָה זוֹ. וְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ (בְּבַא מְצִיעָא פו:) כִּי בָּא לְבַקְרוֹ מִכָּאֵב מִיְלָתוֹ, אֵלָּא שְׂלָא הִזְכֵּר רְמֵז לְדַבֵּר זֶה בְּפְתוּב. וְנִרְאָה כִּי כּוֹנֵן הַכְּתוּב הוּא שְׂבָא לְהוֹדִיעַ שֶׁהַשְּׂרָה ה' שְׂכִינָתוֹ עָלָיו וְנַעֲשֶׂה מְרַכְבָּה לְשְׂכִינָה ... שְׂגָלָה ה' שְׂכִינָתוֹ אֵלָיו, וְלִזְהָ הַקְּדִים תְּבַת אֵלָיו לְהַזְכֵּר ה', לומר שְׂנַתְּגִלִית עָלָיו הַשְּׂכִינָה מַה שְׂלָא נִשְׁמַע בְּאוּמְרוֹ וַיֵּרָא ה' אֵלָיו. כִּי ה' יִפְסִיק בֵּין הַגְּלוּי לְמַתְּגָלָה בּוֹ, וְהִבֵּן. וְלִזְהָ תִּמְצָא שְׂלָא נֶאֱמַר עוֹד וַיֵּרָא בְּכָל הַנְּבִאוֹת הַנְּאֻמְרוֹת לְאַבְרָהָם אַחֲרֵי זֹאת, אֵלָּא וַיֵּאמֶר ה', כִּי מְצוּי הוּא לְפָנָיו עֵטְרָה לְרִאשׁוֹ ... עוֹד יִרְצֶה לומר וַיֵּרָא אֵלָיו, פְּרוּשׁ, לְצַרְכּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם בָּא הָאֱלֹקִים, וְכֵאֵן רְמֵז מַה שְׂאָמְרוּ ז"ל לְבַקְרוֹ".

פְּרוּשׁ אַחַר נִמְצָא בְּדַבְרֵי הַפְּלִי יִקְר: "לֹא נֶאֱמַר וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָהָם, לְפִי שְׂשִׁמוֹ וְעַצְמוֹתוֹ הָיוּ שְׁנֵי הַפְּכִים, כִּי שְׂמוֹ 'אַבְרָהָם' עַל שֵׁם 'אַב הַמּוֹן גּוֹיִם', מוֹרָה עַל הַשְּׂרָרָה וְהַתְּנַשְׂאוֹת. וְעַצְמוֹתוֹ הָיָה עָנּוּ מִכָּל, כִּי כֵּן מוֹרָה מַה שְׂאָמַר וַיֵּרָא עֵפֶר וְאַפֶּר' (בְּרַאשִׁית יח, כז), וְכִדִּי שְׂלָא יֵאמְרוּ שֶׁהַקֶּב"ה נִגְלָה בְּיוֹתֵר עַל הַגְּדוּלִים מִצַּד גְּדוּלָתָם, עַל כֵּן לֹא אָמַר וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָהָם, לְהוֹרוֹת שְׂלָא מִצַּד הַיּוֹתוֹ אֵב הַמּוֹן גּוֹיִם נִרְאָה אֵלָיו ה', כִּי אִם מִצַּד מַהוּת עַצְמוֹתוֹ - כִּי הָיָה עָנּוּ וְשִׁפְלָ בְּרָךְ, וְכִמוֹ שְׂאָמְרוּ רז"ל: אֵין הַקֶּב"ה מְשַׁרְה שְׂכִינָתוֹ כִּי אִם עַל חֲכָם גְּבוּר עֲשִׂיר וְעָנּוּ (שַׁבַּת צב), לְכַךְ נֶאֱמַר: וַיֵּרָא אֵלָיו, בְּשִׁבִיל עַצְמוֹתוֹ הַמּוֹרָה עַל הָעֲנָוָה, וְלֹא בְּעִבוּר שְׂמוֹ הַמּוֹרָה עַל הַהִפְךָ. דְּבַר אַחֲרֵי: בְּהִפְךָ זֶה, כִּי מִתְּחִלָּה נִגְלָה ה' אֵלָיו מִצַּד הַיּוֹתוֹ אֵב אֵב, אֵב לְאַרְם, מִצַּד שֶׁהַכְּנִיסָם תַּחַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה וְדוּמָה כְּאֵלוֹ יְלָדָם, וּמִצַּד שֶׁהָיָה אֵב לְכָלֵם נִגְלָה אֵלָיו ה', אֲבָל מִצַּד עַצְמוֹתוֹ לֹא הָיָה רְאוּי עֲדִין לְרִאוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, לְפִי שֶׁהָיָה עָרֵל וּבְעַל מוּם. וְעַכְשָׁו שְׂנַמּוּל, נִרְאָה אֵלָיו ה' אֲפֵלוֹ מִצַּד עַצְמוֹתוֹ".

2. מדוע פה חשוב להזכיר את המקום?

כתב רש"י: "הוא שנתן לו עצה על המלה, לפיכך נגלה עליו בחלקו". ובאור דבריו הוא לפי דברי המדרש (תנחומא וירא ג): "ולמה באלוני ממרא? יתברך שמו של הקב"ה שאינו מקפח שכר של ברִיה. שלשה אוהבים היו לו לאברהם: ענר, אשכול וממרא. וכיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא שימול, הלך לקחת מהם עצה. הלך אצל ענר אמר: כֹּה וְכֹה אָמַר לִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר לִיה עֲנֵר: בְּעַל מוֹם רוּצָה אַתָּה לַעֲשׂוֹתָהּ שִׁיְהִי קְרוֹבִיהֶן שֶׁל הַמַּלְכִים שֶׁהֲרֵגְתָּ, בָּאִין וְהוֹרְגִין אוֹתָהּ וְאִין אַתָּה יָכֹל לַבְרִיחַ מִפְּנֵיהֶם? הַנִּיחוּ וְהִלֵּךְ אֶצְלֵךְ אֶשְׁכּוּל. אָמַר לִיה: כֹּה וְכֹה אָמַר לִי הַקְב"ה. אָמַר לִיה אֶשְׁכּוּל: אַתָּה זָקֵן. אִם אַתָּה תִּימּוֹל יֵצֵא מִמֶּךָ דָּם הַרְבֵּה וְלֹא תוּכַל לְסַבֵּל וְתָמוּת. הַנִּיחוּ וְהִלֵּךְ אֶצְלֵךְ מִמְרָא. אָמַר לִיה: כֹּה וְכֹה אָמַר לִי הַקְב"ה, מַה תִּיעָצְנִי? אָמַר לִיה מִמְרָא: בְּדַבֵּר הַזֶּה אַתָּה מִבְּקֵשׁ עֶצֶה הֲלֹא הוּא שֶׁהֲצִילָךְ מִכַּבְּשֵׁן הָאֵשׁ וְעָשָׂה לְךָ כָּל הַנְּסִים וְהֲצִילָךְ מִן הַמַּלְכִים וְאֵלּוּלֵי כַחוּ וּגְבוּרָתוֹ הִיוּ הוֹרְגִין אוֹתָךְ. וְהֲצִיל רַמ"ח אַיְבָרִים שְׁבָךְ וּמְקַצֵּת אֶבֶר אַחַד אַתָּה מִבְּקֵשׁ עֶצֶה? עָשָׂה כְּמַצּוֹתָ! אָמַר הַקְב"ה: יִתְבָּרַךְ אַתָּה שֶׁנִּתְּתָ עֶצֶה שִׁימּוֹל, אֵינִי נֹגֵה אֵלָיו אֶלָּא בְּתַחוּמָךְ. הֲדָא הוּא דְכְּתִיב: וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא."

השפתי חכמים מבאר אחרת את דברי רש"י: "נראה דרש"י אינו מתרץ למה נראה אליו שם, כי שמא מעשה שהיה כן היה דבאותו זמן היה אברהם שם, אלא רצה לתרץ מה צריך הקרא להודיע ששם נראה אליו, דהא כבר נאמר לעיל שהוא שוכן באלני ממרא, ומסתמא שם נגלה כי שם מל את עצמו ובני ביתו. ובדאי שלא יצא משם שהיה עדין חולה ממילתו כיון שהקב"ה בא לבקרו ... אך קשה דהיאך יתכן לומר דאברהם אבינו יטל עצה אם לקים מצות בוראו אם לאו, והא צדיק גדול היה ועמד בעשרה נסיונות. המזרחי מפרש דודאי, גם בלאו הכי נמי היה מקים מצות המלה שהיא מצות בוראו. ולמה נטל עצה? לפי שאשכול, ענר וממרא היו בעלי ברית אברם ובפה היו נראים לו כאלו הם אוהבים אותו, ואברהם היה רוצה לשקל דעתם אם אינם אחד בפה ואחד בלב עמו ואם יאמרו לו שימול ... סוף דבר, אשכול וענר נתנו לו עצה שלא ימול אלא ממרא לבד נתן עצה שימול, ובזה היה אברהם מפיר בהן ... ולי נראה ששאל אם ימול עצמו בפרהסיא, כי לא מצינו שנגטוה למול בפרהסיא דוקא, וענר ואשכול היה מוחין בידו בדרמשמע במדרש (תנחומא וירא ג) אבל ממרא החזיק לבו למול בפרהסיא ולא יחוש לשונאיו כלל, לכך נפרע לו מדה כנגד מדה שנגלה בחלקו דיקא."

הַבְּלִי יָקָר מוֹסִיף כְּהַמְשֵׁךְ לְפָרוֹשׁוֹ שֶׁהַזְכָּרָנוּ לְמַעֲלָה: "וּלְהוֹרוֹת עַל זֶה שֶׁמִּרְאָה זֶה הָיָה בְּעִבּוֹר הַמִּילָה, נִרְאָה אֵלָיו 'בְּאֵלֵי מִמְרָא'. כִּי לְדַעַת רַש"י הוּא שְׁנַתָּן לוֹ עֲצָה עַל הַמִּילָה. וְנִרְאָה לִי שֶׁלְמַד זֶה מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּאֵלֵי' לְשׁוֹן רַבִּים, וְכִי הָיָה פֶּעַם הַהוּא הִרְבָּה אֵלֵינוּ? הָיָה לוֹ לומר 'בְּאֵלֵינוּ מִמְרָא', כִּי אֵף עַל פִּי שְׂאֵלוֹנִים הִרְבָּה הָיָה לְמִמְרָא, וְהָיָה אֶהְיֶה אֲבָרְהָם מִתְּפֹשְׁטִים בְּכֵלָם, מִכָּל מְקוֹם הָיָה דִּי כְּשִׁיתְּפֹשֵׁט זֶהר זִיו שְׂכִינְתּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאוֹתוֹ אֵלֵינוּ שֶׁהָיָה אֲבָרְהָם בְּעֲצָמוֹ שׁוֹכֵן בּוֹ. אֲלָא וְדָאֵי לְפִי שֶׁהָיָה לְמִמְרָא אִיזוֹ זְכוּת וְחֵלֶק בְּמִצְוֹת הַמִּילָה, עַל כֵּן נִרְאָה ה' בְּכָל אֵלֵינוּ".

3. לְאִיזוֹ מִטְרָה יֵשֵׁב אֲבָרְהָם בְּפֶתַח הָאֵהָל?

כָּתַב רַש"י: "לְרֵאוֹת אִם יֵשׁ עוֹבֵר וְשֹׁב וְיִכְנִיסֶם בְּבֵיתוֹ". כָּתַב בְּעַל הַטּוֹרִים: "יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל. בְּגִימְטְרִיא לְהַכְנִיס אֶת הָאוֹרְחִים". וּבַמְדָּרָשׁ: "וְכִי דָרְכוּ שֶׁל אֲבָרְהָם אָבִינוּ לִישֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל? אֲלָא לְהוֹדִיעַהּ כִּמְהָ חֲבִיבָה הַכְּנָסֶת אוֹרְחֵינוּ לְפָנֵינוּ אֲבָרְהָם אָבִינוּ, שְׂפִינָן שֶׁשָּׂהָה שְׁנֵי יָמִים בְּלֹא הַכְּנָסֶת אוֹרְחֵינוּ, אָמַר: שְׂמָא סְבוּרִין שְׁהֵן מְצַעְרִין אוֹתֵינוּ מִיָּד יֵצֵא וְיֵשֵׁב לוֹ עַל הַפֶּתַח לְהַכְנִיס הָעוֹבְרִים וְהַשְּׂבִיבִים".

רַש"י מְבִיא פְרוּשׁ נוסף הַמְבָאֵר מִדּוּעַ אֲבָרְהָם אָבִינוּ יֵשֵׁב בְּדוּקָא, וְלֹא עָמַד: "יֹשֵׁב כְּתִיב, בְּקֶשׁ לְעָמֹד, אָמַר לוֹ הַקֶּב"ה: שֶׁב וְאָנִי אֶעְמֹד וְאַתָּה סִימָן לְבִנְיָהּ. שְׂעֵתִיד אָנִי לְהַתְּנִיב בְּעֵדֶת הַדִּינֵינוּ וְהֵן יוֹשְׁבֵינוּ, שְׂנֶאֱמַר (תְּהִלִּים פב, א) 'אֲלֵקִים נִצַּב בְּעֵדֶת קָל'".

הַבְּלִי יָקָר מְסַבֵּר אֶת רַש"י וּמַחְבֵּר אֶת שְׁנֵי פְרוּשָׁיו: "פִּרְשׁ רַש"י, חָסֵר כְּתִיב. בְּקֶשׁ לְעָמֹד, אָמַר לִי הַקֶּב"ה: שֶׁב, וְאַתָּה סִימָן לְבִנְיָהּ וְכוּ'. וְכָל מְשָׁכִיל יִשְׁתּוּמֵם עַל הַמִּרְאָה, מִה עָנָן יִשְׁיבָה זֶה לִישִׁיבֵת הַדִּינֵינוּ? וְלָמָּה הִרְאָה לוֹ ה' כְּזֹאת בִּישִׁיבָה זֶה דוּקָא? עַל כֵּן אוֹמֵר אָנִי, מִדְּלֹא הַזְכִּיר בְּמִרְאָה זֶה שׁוֹם דְּבוּר אוֹ צוּי, וְדָאֵי תְּכָלִית מִרְאָה זֶה הָיָה לְאֲבָרְהָם לְהוֹדִיעוֹ רְשַׁעַת אֲנָשֵׁי סְדוּם. וְהַפְּסִיק בְּאִמְרוֹ: 'וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עִלְיֹו, דְּהִינּוּ הַכְּנָסֶת אוֹרְחֵינוּ, כִּי עַל יְדֵי זֶה יִסְכּוּ אֲבָרְהָם עִם הַקֶּב"ה לְהַפְּךָ אֶת סְדוּם ... יְדוּעַ שְׂאוֹרְחַת בְּרַגְלֵינוּ לֹא יָבֵא, וְרֵאִיָּה מִן הַמְּלָאכִים שֶׁלֹּא רָצוּ לְתַן לָהֶם אֲכֻסְנָא. וְרָצָה הַקֶּב"ה לְגַלוֹת לְאֲבָרְהָם עַל יְדֵי הַמְּלָאכִים שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לוֹ ... וְקָרוֹב לְשִׁמְעַ שֶׁהוֹשִׁיב הַקֶּב"ה בֵּית דִּין שֶׁלְמַעֲלָה וּבֵית דִּין שֶׁלְמַטָּה עַל אֲנָשֵׁי סְדוּם, לְעֲשׂוֹת בָּהֶם מְשַׁפֵּט מְסַכֵּם מִשְׁתֵּי בְּתֵי דִינֵינוּ אֵלֵינוּ ... אֶת אֲבָרְהָם הוֹשִׁיב בְּבֵית דִּין שֶׁלְמַטָּה, כִּי מְצִינוּ שֶׁהַקֶּב"ה מוֹשִׁיב אֶת הָאֲבוֹת בְּדִין

4. מה המשמעות של 'פחום היום'?

כתב רש"י: "הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראוהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים".

הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, כדי שלא יבואו אורחים ויהיה אברהם מחויב להכניס אותם לביתו. הכנסת אורחים היא מצוה חשובה כאשר אין הכוונה רק לקבל את האורחים, אלא לכבדם בצורה היפה ביותר. כמו שראינו שאברהם רץ להביא לאורחיו מהבקר הטוב ומהאכל המשבח.

מעשה היה ביהודי שהגיע לכפר מסים סמוך ממש לכניסת השבת - ולא ידע מה לעשות. מצא בית של יהודי ושאל אותו: "כמה אצטרך לשלם לך כדי להתארח אצלך בשבת?" ענה לו בעל הבית: "דינר זהב אחד". האורח היה מפתע: דינר זהב? עבור שבת?! זהו סכום עצום! אך בררה לא היתה בידו... ובעל הבית חיב את האורח להבטיח שבצאת השבת ישלם לו דינר זהב. במשך השבת, התנהג האורח ברחבות, אכל מכל הבא ליד ודרש שיתנו לו שרות טוב תמורת כספו. לאחר צאת השבת, כאשר האורח הגיע לבעל הבית כדי לשלם לו, סרב המארח לקבל תשלום כלשהו עבור הארוח. שאל אותו האורח: "אם כן, מדוע דרשת ממני להתחייב לשלם לך דינר זהב?" ענה לו בעל הבית: "רצייתי שתתארח ותאכל בהרגשה טובה, תאכל בשפע ולא תתבייש לבקש כל דבר שתצטרך..."

5. מדוע היה צורך בשלשה אנשים? ומה קשה בבאור רש"י כאן?

במסכת בבא מציעא (פו:) כתוב: "ומאן נינהו שלשה אנשים - מיכאל וגבריאל ורפאל. מיכאל - שבא לבשר את שרה, רפאל - שבא לרפא את אברהם, גבריאל - אול למהפכיה לסדום". כתב רש"י: "אחד לבשר את שרה ואחד להפך את סדום ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות. תדע לך שפן כל הפרשה הוא מזכירן בלשון רבים 'ויאכלו', 'ויאמרו אליו', ובבשורה נאמר 'ויאמר שוב אשוב אליך'. ובהפיכת סדום הוא אומר 'כי לא אוכל לעשות דבר, לבלתי הפכי'. ורפאל שרפא את אברהם הלה

וקשה בדברי רש"י שהרי אם "אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות", כיצד יתכן שהמלאך "שרפא את אברהם, הלך משם להציל את לוט"? מפרש השפתי חכמים: "ויש ספרים שגורסין ושליחות של רפואה והצלה אחת היא ... אבל בשורה והצלה שני דברים הם". ולפיכך הגיעו שלשה מלאכים, אחד לבשר את שרה, אחד למהפכת סדום, ואחד לרפא את אברהם ולהציל את לוט.

6. מהו כפל הלשון בפסוק - 'וירא' וכן 'וירא וירץ'?

כתב רש"י: "מהו וירא וירא שני פעמים? הראשון כמשמעו והשני לשון הבנה. נסתכל שהיו נצבים במקום אחד והבין שלא היו רוצים להטריחו ואף על פי שיודעים היו שיצא לקראתם, עמדו במקומם לכבודו ולהראותו שלא רצו להטריחו, וקדם הוא ורץ לקראתם. ובגמרא (בבא מציעא פו:) נאמר: "כתיב נצבים עליו, וכתיב וירץ לקראתם, כד חזויהו דהוה שרי ואסיר [קשר והתיר את הרטיה שעל גבי מילתו] פרשו הימנו, מיד וירץ לקראתם". ומפרש החפץ חיים: "יש להבין מהו כפל הלשון וירא וירץ. ויש לפרש שידועה דרשת חז"ל שהיה זה ביום השלישי למילה, ואחד משלשה המלאכים בא כדי לרפא את אברהם, והרפואה היא שמפיון שהתראה לפניו המלאך - הרופא, מיד חזר לבריאותו עד שהיה בו כח לרוץ לקראתם".